

Hony se vždy zajímal o politické dění. Aktivně do něj vstoupil hned po sametové revoluci jako člen Občanského fóra, za nějž byl zvolen do České národní rady (ČNR) na období 1990–92. Jako poslanec se zasloužil zejména o tvorbu Zákona ČNR č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, jehož progresivní podobu v době jeho přijetí uznale komentovali i zahraniční politici a přírodovědci, a Zákona ČNR č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, který byl vůbec prvním tohoto zaměření v české legislativě. Významně se zasadil též o Zákon ČNR 314/1991 Sb., jímž se zřizovalo několik regionálních univerzit včetně jeho „kmenové“ Jihočeské univerzity. Po ukončení mandátu v ČNR se řadu let věnoval jako zastupitel komunální politiky v Třeboni a rozvoji přeshraniční spolupráce s Rakouskem. Mnoho let vedl treboňskou organizaci Českého svazu ochránců přírody, to vše stále při plném nasazení vědeckém a pedagogickém. Pokud víme, nikdy si nestěžoval, že ho to odvádí od vědecké a pedagogické práce. Z pozdější činnosti stojí za zmínku jeho občanské aktivity na zachování klíčových prvků v Zákoně o ochraně přírody a krajiny při tvorbě novely v r. 2017, ale i na podporu demokratických kandidátů na post prezidenta ČR. Vždy hájil demokratické principy a právo občanů rozhod-

vat o svém životním prostředí, a to i v době totality při nelehkých jednáních s normalizačními úředníky a funkcionáři.

Po přehledu Honyho působení ve vědě i veřejném životě pojďme ještě zmínit jednu méně nápadnou linku jeho života. Jak bylo uvedeno výše, za minulého režimu kvůli svému náboženskému přesvědčení oficiálně nikde neučil. Méně známé je, že byl i v hledáčku Státní bezpečnosti a od návratu ze studijního pobytu v Oxfordu (1962–63) byl opakovaně vyslýchán v Bartolomějské ulici i jinde. Odolal nátlaku StB, která se snažila ho přimět ke spolupráci, nicméně od r. 1966 až do sametové revoluce byl veden v jejích spisech jako „prověřovaná osoba“ pod krycím jménem Kytička. Jeho aktivity, zejména zahraniční cesty, byly pečlivě sledovány. Na treboňském pracovišti BÚ ČSAV se v 70. letech sešel s dalšími „nepřáteli socialistického zřízení“: D. Dykvyovou, která nemohla učit, protože byla dcerou „kulaka“, a politickým vězněm a tajně vysvěceným knězem Josefem P. Ondokem. Tito tři lidé na pracovišti určovali kvalitu mezilidských vztahů. Vytvořil se tak ostrůvek pozitivní deviace, kde vládla důvěra, nadhled i laskavý humor. Jak moc to bylo nesamozřejmé, jsme si plně uvědomili až poté, co se členové skupiny po r. 1989 vydali různými cestami. Podobný ostrůvek kolem sebe Hony

vytváří, kdekoli po nějakou dobu působí. Všichni, kteří jej známe, s vděčností vnímáme jeho laskavost, trpělivost a nezištné přátelství a pomoc, které podstatně přesahuje hranice kolegiálních vztahů a činí z nás členy jeho širší rodiny. Dobrota, schopnost být tu pro druhé a hledat konstruktivní cesty v sebesložitějších situacích vycházejí z hluboce prožívané křesťanské víry, o níž se opíral v dobách minulých, i v dnešní době „postfaktické“. V diskuzích s mladšími kolegy a přáteli osvědčuje neobyčejné znalosti nejrůznějších historických událostí a často dává k dobru působivé osobní vzpomínky. Jeho vyprávění o těžkých i úsměvných okamžicích života si můžeme poslechnout v sérii rozhovorů pro Paměť národa.

Devadesátiletý Jan Květ – Hony je stále v kontaktu s přáteli a kolegy doma i ve světě, ale hlavní pozornost věnuje své rodině: ženě Radce, dvěma dcerám, šesti vnoučatům a čtyřem pravnučatům. Milý Hony, do dalšího desetiletí ti přejeme pevné zdraví a radost v kruhu svých blízkých, přátel i žáků!

Kolektiv spoluautorů: Lubomír Adamec, Andrea Kučerová a Hana Šantrůčková

Přehled článků J. Květa v Živě uvádíme v odkazu na webové stránce.

Eliška Rejmánková, Marcel Rejmánek

Rozhovor s Janem Květem k jeho devadesátinám aneb Za všechno může Hony

Nedávno jsme dostali e-mail od Dennise Whighama ze Smithsonian Environmental Research Center, Edgewater (Maryland, USA), dlouholetého kolegy RNDr. Jana Květa, CSc., dr. h. c. (všem jemu blízkým lidem známého jako Hony), ve kterém píše: „Jsem v Třeboni, a právě jsem se vrátil z krásné návštěvy od Jana. Čas strávený s ním je jako pobyt v živém muzeu. Blíží se mu devadesátka, ale zážitky z mládí i ze současnosti jsou čerstvé jako ranní světlo. Je to opravdu neuvěřitelný člověk. Je nejen brilantní, ale jeho osobnost je stejně působivá, jako když jsem ho poprvé potkal před mnoha desítkami let. Je to humanista, historik, vysoce oceňovaný vědec a organizátor, milující manžel, otec, dědeček a pradědeček. Cítím se opravdu poctěn, že jsem mohl být jedním z Janových kolegů.“ Dennis skvěle vystihl Honyho osobnost, my bychom to lépe nezvládli. Ted' ale dáme slovo jubilantovi.

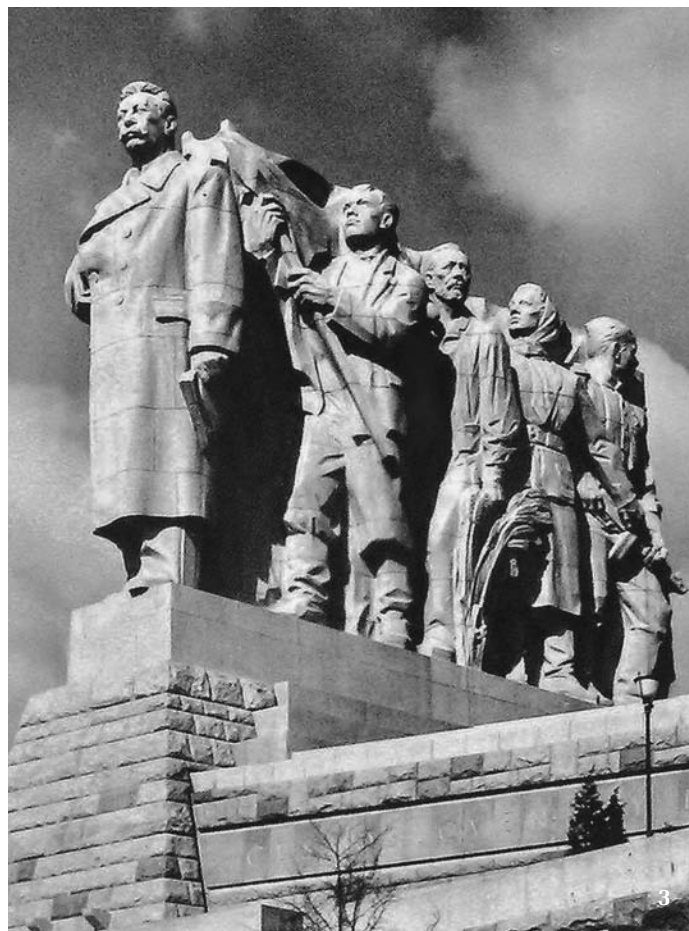
Pocházel jsi z akademické rodiny, ale byla to spíše historie a umění (otec byl univerzitním profesorem dějin umění a, ač nestraník, členem-korespondentem Československé akademie věd). Ty ses ale již ve svých 17 letech stal členem Československé botanické společnosti (ČSBS). Jak k tomu došlo?

Bylo to na jaře 1950, kdy jsem byl septimánem na Jiráskově gymnáziu v Praze 2. Náš skvělý kantor přírodopisu Karel Rosa (1901–1976), znamenitý algolog, věděl, že mě z přírody nejvíce zajímají rostliny. A tak navrhl, abych vyplnil přihlášku do ČSBS. K přijetí bylo třeba doporučení od dvou členů Společnosti. To druhé dpo-

1 Nejen slavný vědec, ale i milující pradědeček Hony se svou pravnučkou Medou. Třeboň, Vánoce 2022. Foto D. Dérerová

ručení mi dal, ač mě tenkrát neznal, tehdejší docent Bohuslav Fott, již široce známý algolog, který měl zřejmě plnou důvěru v Kapitánův (to byla naše přezdívka K. Rosy) názor na mou přichylnost k botanice. Zkrátka jsem obdržel členský průkaz ČSBS podepsaný prof. Františkem A. Novákem jako předsedou ČSBS a doc. B. Fottem. Ještě ho mám schovaný; jsem nyní služebně (ale ne věkově) nejstarším žijícím členem České botanické společnosti (ČBS), vzniklé rozdělením ČSBS v r. 1993. Mám na to i diplom vydaný při loňském 110. výročí vzniku Společnosti.

Na Biologické fakultě Univerzity Karlovy jsi měl výborné učitele a skvělé kolegy – budoucí velké osobnosti rostlinné fyziologie. Jak na ta léta vzpomínáš?

Nemohu zde povědět všechno, a tak jen to, co je důležité z odborného hlediska. To ostatní, co jsem chtěl říci, je ostatně již zaznamenáno jinde, např. v Paměti národa. Na Ústav pro fyziologii rostlin Přírodovědecké fakulty UK jsem začal chodit zhruba jednou týdně na jaře 1950 jako volontér a v dalším, předmaturitním školním roce jsem v návštěvách pokračoval. Prof. Silvestr Prát (1895–1990), který ústav vedl, mě svěřil do péče tehdejšímu odbornému asistentu Jaroslavu Pazourkovi a po jeho odchodu na vojnu Františku Pospíšilovi. Již předtím řekl můj táta Silvestru Prátovi, spolužáku z gymnázia, že jsem se rozhodl se po maturitě ucházet o přijetí na obor botanika na PřF UK. Silvestr Prát mu odpověděl: „Tak mu vyříd, ať se ve škole pořádně učí hlavně matematiku, fyziku a chemii!“ Ten vzkaz jsem si vzal k srdci. I nyní mi jeho platnost potvrzují vstřícný poměr k fyzikálním a chemickým metodám měření a analýz podnikaným nejen v laboratoři, ale i v terénu, jaký mají univerzitní studenti, kteří si osvojili základy zejména fyziky a chemie.

Můj přijímací pohovor se konal v červnu 1951 a vedli jej Bohuslav Fott, Václav Skuhřavý a Jan Lellák. Když jsem se zmínil o svém zájmu o ekologii rostlin, zkoušel mě B. Fott jakožto Pražáka z mých botanických a geologicko-petrografických vědomostí o Prokopském údolí v Praze-Hlubočepch. Za asi dva týdny mi přišlo vyrozumění o přijetí na fakultu, snad již Biologickou (BF UK), vzniklou rozdělením PřF UK na menší fakulty. Jejich ústavy se po sovětském

vzoru musely přeměnit na katedry, z nichž většina vznikla spojením ústavů několika příbuzných zaměření. Tím byl usnadněn politický dohled na pracovníky kateder i studenty, neboť potenciálních dohlížitelů, členů KSČ, tenkrát na BF UK bylo málo.

Do studia na BF UK jsem nastoupil na podzim 1951. Celkem nás na obor biologie bylo přijato asi 60. V průběhu celého prvního ročníku jsem musel věnovat hodně času studiu širokého oborového základu, od matematiky, anorganické, analytické a fyzikální chemie po dvousemestrovou obecnou zoologii znamenitého pedagoga prof. Julia Komárka. Stejně znamenité byly kurzy cytologie a anatomie rostlin Stanislava Lhotského a poté morfologie rostlin Josefa Dostála. Díky svým pokračujícím pracovním návštěvám na katedře fyziologie rostlin, mikrobiologie a genetiky, zahrnující všechny dřívější ústavy sídlící v budově ve Viničné 5, jsem se stal „horním botanikem“ – oproti „dolním botanikům“ náležejícím ke katedře botaniky v budově v Benátské 2. Do konce druhého ročníku jsme však měli výuku společnou. Z ní si nejraději připomínám výborné kurzy jednak taxonomie a biologie sinic, řas a mechorostů B. Fotta, s terénním cvičením na hydrobiologické stanici u Blatné, jednak organické chemie (doc. Jaroslav Staněk) i chemie anorganické (prof. Stanislav Škramovský) a analytické (prof. Oldřich Tomiček).

František Pospíšil se jakožto člen KSČ stal tajemníkem naší „horní“ katedry. Řízení mé práce na katedře převzal RNDr. Stanislav Lhotský (1911–1983), který přijal pod své vedení také kolegu a brzy výborného parťáka Jiřího Bartoše – Dana. S. Lhotský nám velkoryse poskytl pracovní stůl ve své pracovně. Od druhého ročníku jsme se sta-

li vědeckými pomocníky (demonstrátory) při praktických cvičeních studentů. Byla to nejprve hlavně cvičení z cytologie a anatomie rostlin. Od třetího ročníku studia jsme se rozdělili do specializací. Nás 9 studentů fyziologie a anatomie rostlin je dodnes považováno za nejpočetnější ročník studentů této specializace za celou dobu její existence na Univerzitě Karlově. To už se vyplatilo pořádat pro nás a studenty „sousedních“ ročníků speciální kurzy vysoké úrovně, např. biochemii obecnou prof. Josefa Košťíře a rostlinnou v kombinaci s biofyzikou prof. Práta, nebo kurzy navazující na zemědělskou praxi, např. praktikum pěstování rostlin znamenitého zahradníka naší katedry Jaroslava Oplta (dva semestry).

Již v pátém semestru S. Lhotský s předstihem zadával témata diplomek. Mé téma se vyvíjelo. Začal jsem neúspěšnými ověřovacími pokusy s údajnými antibakteriálními účinky rašeliníků a rašeliny. Úspěšné však byly pokusy s kladným růstovým účinkem výluhů z několika druhů rašeliníků a ze vzorků rašeliny různého stáří na fotoautotrofní organismy. Potěšilo mě, že také výluhy z aseptických kultur několika druhů rašeliníků vykazovaly obdobné účinky. Zkoušel jsem vliv testovaných výluhů jednak na tvorbu adventivních kořínků na hypokotylu slunečnice po jeho odříznutí od primárního kořenového systému (originální test S. Práta), jednak na rychlost množení jednobuněčné řasy *Chlorogonium elongatum*. Mé pokusy navazovaly na tehdejší širší téma výzkumu na naší katedře – vliv huminových kyselin a jejich derivátů na růst a produkci rostlin.

Z dalších výzkumných témat na katedře náš zájem přitahovaly zejména studie fotosyntézy, jež konal tehdejší aspirant

2 a 3 Student Hony jako Stalin a další studenti spolu se svou učitelkou Dagmar Dykyjovou z Biologické fakulty Univerzity Karlovy jako Stalinovi obdivovatelé (obr. 2) – v parodii na Stalinův pomník (3) slavnostně odhalený 9. května 1955 v Praze na Letné. Zprava Jan Květ, Aleška Melicharová (s hlavou za jeho zády), Zdeněk Šesták, D. Dykyjová, Dana Pištorová a Otakar Melichar. Česká Bělá, léto 1955. Foto Š. Kubín (obr. 2) a dobová pohlednice, Orbis, Praha (3)

4 Jan Květ odebrá půdní vzorky na Mokřých lukách u Třeboně (1978). Foto Š. Husák

Ivan Šetlík (1928–2009; viz Živa 2009, 3: XXXVIII), který převzal vedení diplomek čtyř mých ročníkových kolegů a kolegů. Velice jsme oceňovali jeho vědomosti a intelekt. On zase rozpoznal, jak nám vadí naše mezery ve znalostech fyziologie rostlin, které nestačily zaplnit kurzy, jež jsme absolvovali podle studijních plánů. Proto se Ivan uvolil nám dělat pravidelnou „nalejvárnou“ vědomostí z různých širších okruhů experimentální botaniky, vždy podle vybrané knihy či knih, které byly dostupné v knihovnách. Poprvé jsme se sešli 17. listopadu 1953, kdy jsme se měli účastnit nepřijatelně tendenčního shromáždění k tomuto dni. Došli jsme na holešovické výstaviště a tam si řekli, že co nejdříve jednotlivě zmizíme a za hodinu se sejeme v suterénní místnosti budovy naší katedry ve Viničné 5. Vše se podařilo, a potom jsme se tam pravidelně scházeli každý týden. Snažili jsme se tato setkání držet v utajení, s vědomím, jak by asi zesílil již i tak nepříznivý pohled některých „politicky uvědomělých“ lidí z katedry na Ivana. Věděli jsme však, že natrvalo se „šidlo v pytlí ne utají“. A tak nám padlo do noty od začátku r. 1954 „shora“ požadované vytváření studentských vědeckých kroužků. Stali jsme se jedním z nich, začali si říkat MRF (mladí rostlinní fyziologové) a legalitu nám to zajistilo. Ne však porozumění „soudruhů“, zejména po nástupu paní doktorky Dagmar Dykyjové (1914–2011; viz např. Živa 2004, 2: XVII, 2014, 2: XXIII) na naši katedru v r. 1954. D. Dykyjová se k nám okamžitě nadšeně připojila a program MRF velice obohatily její „nalejvárná“, včetně několikadenních prázdninových setkání. Ta pořádala v České Bělé na Vysočině ve skromném bytečku, který si směla ponechat ve svém zkonfiskovaném rodném domě. O prázdninách r. 1955 jsme tam během přestávky vytvořili „živý obraz“, parodii na čerstvě odhalený (9. května 1955) pražský pomník J. V. Stalina (obr. 2 a 3).

Trvalo však přes rok, než jsme uslyšeli, co jsme už dávno věděli. Někdy na jaře 1955 jsem jako formální vedoucí vědeckého kroužku vůbec poprvé podával na schůzi katedry zprávu o jeho činnosti. Najednou mi vpadl do řeči vedoucí katedry (S. Prát) jím už nebyl a oné schůze se neúčastnil) a několik minut vedl ostrou filipiku proti nám. Naši činnost pak nicméně pochválili J. Pazourek a S. Lhotský. Nato bylo všem nalito čistého vína: „Nejde o to, co dělají, ale kdo je vede a jak to vede!“ To se ovšem netýkalo mne, ale obou našich „starších učitelů“, I. Šetlíka a D. Dykyjové, jak jsme je po vojensku titulovali. Ale i po „pokárá-

ní“ MRF pokračoval v tom, k čemu byl určen. V občasném scházení se jsme pokračovali několik let po skončení našich studií a vynuceném odchodu I. Šetlíka a D. Dykyjové z fakulty; údajně „měli špatný vliv na studenty“. Pozoruhodné přitom však je, že i v tehdejší době obecného lisenkovského šilenství a útoků na „reakční mendelismus-morganismus“ jsme se na fakultě dověděli všechno podstatné o vědecké genetice. Profesor genetiky Karel Hrubý sice na fakultě zůstal, ale nesměl nám přednášet. Nahradil ho doc. Jan Macek a ani on ve svých přednáškách statečně neopustil pole vědecké genetiky na úrovni tehdejších znalostí. Díky mu!

A co přišlo po skončení studií na fakultě?

V létě 1955, více než půl roku před předpokládaným ukončením studia na BF UK, jsem se dověděl o možnosti získat zaměstnání v Geobotanické laboratoři ČSAV (GL) v Průhonicích, kterou vedl znamenitý geobotanik Rudolf Mikyška (1901–1970). Přihlásil jsem se mu a on mě brzy pozval k jakémusi zkušebnímu pohovoru s tím, že bych byl převážně jeho asistentem. Zejména jsem měl konat měření a hodnocení podmínek na stanovištích vegetace, kterou hodnotil z hlediska fytoecologického. Tato pracovní náplň se mi velmi zamlouvala a panu doktoru Mikyškovi má reakce asi také. A tak jsem obdržel umístěnkou, na jejímž základě jsem 6. února 1956 nastoupil do funkce inženýr-asistent v průhonické GL ČSAV.

Začal jsem s R. Mikyškou jezdit do lesů ve východních Čechách, na území zhruba mezi Třebechovicemi pod Orebem a hřebem Orlických hor. Vytvořili jsme si tam „logistické základny“ na Vysokém Újezdě nad Dědinou, Masarykově chatě na Šerlichu a v pobočce Výzkumného ústavu lesního hospodářství a myslivosti (VÚLHM) na Opočně. Jako host jsem využíval laboratoře VÚLHM při zpracovávání vzorků rostlin odebíraných pro mou kandidátskou práci (dnešní doktorskou disertaci) zamě-

řenou na produkční ekologii bylinného patra v lesních společenstvech, s využitím metod růstové analýzy. Byla to společenstva charakteristická pro výškový gradient od niv Orlice a Dědiny (kolem 250 m n. m.) po Velkou Deštnou (1 115 m n. m.). Mimo jiné jsem též zhodnotil sezonní změny v teplotním režimu lesů, kde jsem měl své výzkumné plochy, s využitím tehdy populární metody inverze sacharózy podle Hanse Pallmanna a kol. (1940).

Všude jsme si vytvořili přátelské styky s tannými pohostinnými lidmi. Z okruhu odborníků to byli zejména četní tehdejší pracovníci VÚLHM Opočno. Z „laické“ sféry nám velmi vycházela vstřícná především paní Emilie Makulová, vedoucí a dřívější majitelka pohostinství na Vysokém Újezdě, kde jsme často pobývali a spřátelili se také s místními občany.

V Průhonicích bylo rovněž přátelské pracovní prostředí, odpovídající tolerantnímu vedení laboratoře R. Mikyškou. Dalším naším seniorem se v r. 1957 stal Ivan Klášterský, vypuzený z vedení botanického oddělení Národního muzea z politických důvodů. V průhonické GL ČSAV našel azyl a založil malou pracovní skupinu pro experimentální taxonomii. Třetím naším (externím) seniorem, jehož jsem si také velmi vážil, byl Miloš Deyl. Vedl herbáře Národního muzea, umístěné tehdy v průhonickém zámku. K nim se často připojoval Jaroslav Moravec, vědecký aspirant (obdobu dnešních doktorandů). Ještě v r. 1956 bylo GL ČSAV, založené v r. 1954, vytýkáno, že mezi jejími pracovníky není ani jeden člen KSČ. Byla snad i stanovena lhůta pro nápravu tohoto „nedostatku“. Stával jsem se svědkem porad uvedených seniorů a J. Moravce o stranických, jejichž přijetí by tuto nápravu zajistilo, aniž by narušilo tolerantní atmosféru pracoviště. Volba nakonec padla na Slavomila Hejného a jsem dodnes přesvědčen, že to byla volba správná.

Brzy jsem zjistil, že kromě průhonické Geobotanické laboratoře existuje GL ČSAV také v Brně, kde pracuje již tehdy uznávaná rostlinná ekofyzioložka Milena Rychnovská (o ní blíže v Živě 2018, 6: CXLVIII). Seznámili jsme se a poznali blízkost našich odborných zájmů již v r. 1956. Také v bratislavské GL SAV působil jako ekofyziolog můj vrstevník Michal Džatko (po r. 1989 slovenský ministr zemědělství). S oběma jsem se účastnil několika jejich terénních měření.

V r. 1962, kdy se průhonická a brněnská laboratoř spojily v jediném Botanickém ústavu ČSAV (BÚ) pod vedením S. Hejného, ve mně uzrálo rozhodnutí přejít do tehdy vzniklého Ekologického oddělení BÚ v Brně, vedeného M. Rychnovskou (dále jen Milena). Fyzicky jsem tam přešel v květnu 1962, ale formálně jsem ještě zůstal průhonickým zaměstnancem. Před svým odjezdem na studijní pobyt ve Velké Británii v říjnu 1962 jsem musel odevzdat hotovou kandidátskou práci. Pro její včasné dokončení mi Milena zajistila ty nejlepší podmínky. Obhajobu práce jsem ovšem již nemohl stihnout a měl ji až po návratu, v únoru 1964.

Do brněnské Ekologického oddělení BÚ jsem oficiálně patřil až od 1. ledna 1964. Od začátku jsem se tam cítil, jako by to byl můj druhý domov. I když nám

Milena dovedla vytknout chyby a omyly, činila to vždy taktně a s jasným pozitivním vyzněním. V Brně a při terénních výzkumech na jižní Moravě jsem poznal mnoho odborně i lidsky výborných kolegů a kolegů, s nimiž byla radost spolupracovat. Zde mohu kromě „tří grácií“, M. Rychnovské, Emilie Balátové a Blanky Ůlehlové, do značné míry určující způsob naší práce a soužití, jmenovat alespoň své nejbližší spolupracovníky: Josefa Svobodu (později profesora arktické ekologie na univerzitě v Torontu), Štěpána Husáka a Karla Fialu. Přátelsky jsme spolu vycházeli jistě také proto, že naším společným cílem bylo získávat kvalitní data o produktivitě a dalších funkcích jihomoravských nívních luk a pobřežních rákosin pro československý podíl na Mezinárodním biologickém programu (International Biological Programme, IBP). Dílčí výsledky a články jsme postupně převáděli do nejvíce vyžadovaných a hodnocených národních a pak mezinárodních knižních „syntéz“ výsledků IBP. Mnozí účastníci IBP, nejen zdejší, vděčně vzpomínají na tyto časy jako „zlatý věk“ ekologie.

Mimo pracovníky podílející se na IBP nemohu ze svých blízkých brněnských kolegů a vrstevníků opomenout manžele Elišku a Kamila Rybníčkovy. A Ivan Ostrý nám byl všem výtečným technickým spolupracovníkem, který dovedl zařídit nebo sám udělat téměř vše.

V letech 1962–63, kdy studijní pobyty v zahraničí nebyly příliš běžné, se ti podařilo odjet na stáž do Oxfordu. Zkušenosti a odborné kontakty z pobytu v Británii pak měly značný vliv nejen na rozvoj nového odvětví ekologie a významnou účast Československa v Mezinárodním biologickém programu, ale i na nás, tvé studenty a kolegy. Vidíš teď s odstupem pobyt v Oxfordu jako jeden z nejvýznamnějších momentů svého vědeckého vývoje?

Ano! Studijní pobyt před 60 lety na univerzitě v Oxfordu a jinde ve Velké Británii, který začal 12. října 1962 a skončil těsně před Vánoci r. 1963, dodnes považuji za zázrak, který se udál v mém životě. Podivuhodná je i další historie, která na něj navazovala. Všechno to na mně samozřejmě

5 Hony v chráněné krajinné oblasti Český ráj, na slatiništi u Sedmihorek. Projekt jeho revitalizace, uskutečněný v r. 2022, byl tématem bakalářské práce Vojtěcha Štátného, Honyho studenta na Přírodovědecké fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Karlovice-Sedmihorky, červen 2014. Foto V. Štátný

6 Při odběru vodních makrofyts s východoafrickou studentkou z postgraduálního limnologického kurzu UNESCO pro účastníky a účastnice z rozvojových zemí. Rybník Stehlík na Třeboňsku (2003). Část těchto kurzů pod patronací UNESCO, věnovanou mokřadům a rybníkům, po téměř 20 let od r. 1986 pořádal Botanický ústav ČSAV v Třeboni ve spolupráci s Limnologickým ústavem Rakouské akademie věd v Mondsee a univerzitou IHE v nizozemském Delftu. Foto Š. Husák

zanechalo stopy a podmínilo mnoho z toho, co jsem prožíval a činil potom. Vyprávění o tom, jak mě obohatily pobyt v Oxfordu, návštěvy jiných britských univerzit a vědeckých ústavů, a také setkání s mnoha vědci, kteří tam buď byli doma, nebo na návštěvě, se do tohoto rozhovoru už nevejde. A to pomímám „ideologickou diverzi“, které jsem „byl vystaven“, chtěl nechtě, i při nutném jen povrchním srovnávání tehdejšího způsobu života, práce a myšlení lidí „tam a zde“. Slibuji, že budu-li živ, a ještě toho schop, napíši na toto téma samo-

statný článek pro Živu nejspíše během nejbližší zimy.

Od r. 1973 ses pracovníně přesunul do Třeboně, a nakonec tam v r. 1979 s rodinou trvale zakotvil. Spolu s Dagmar Dykyjovou jste dostali Třeboň na mapu mokřadních ekologů po celém světě, mimo jiné tomu též pomohlo zorganizování 2. mezinárodní konference INTECOL (Mezinárodní asociace pro ekologii) o mokřadech (2nd International Wetlands Conference) v červnu 1984 v Třeboni. Spolu s Brijem Gopalem z Indie (1944–2021) a Genem Turnerem z USA jsme vás v přednáškách představovali studentům jako „founding fathers of wetland ecology“ – zakládající otce mokřadní ekologie. Můžeš nám o svém působení v Třeboni a mezinárodní spolupráci říct víc?

Na počátku července 1971 vzniklo v Třeboni Hydrobotanické oddělení (HBO) BÚ ČSAV, do kterého přešla třeboňská pracovní skupina pro výzkum rákosin v IBP, do té doby náležejší do svazku BÚ v Průhonicích a vedená D. Dykyjovou. S. Hejný tak vrátil D. Dykyjovou tvůrčí vědě po její práci v Encyklopedické kanceláři ČSAV, kde našla azyl po vynuceném odchodu z Univerzity Karlovy v r. 1958. Do nového oddělení přešli také ekologicky a taxonomicky zaměřeni algologové z třeboňského pracoviště Mikrobiologického ústavu ČSAV pro výzkum autotrofních mikroorganismů. V r. 1972, kdy se IBP blížil ke svému závěru v r. 1974, se S. Hejný rozhodl soustředit další výzkum mokřadní a vodní vegetace do Třeboně a výzkum travinné vegetace do Brna. My, kdo jsme se především zabývali jihomoravskými mokřady, jsme se mohli rozhodnout, co chceme dále zkoumat, a podle toho přejít či nepřejít do Třeboně. Nakonec jsme se pro třeboňské mokřady rozhodli jen dva, Štěpán Husák a já.

Do HBO jsem nastoupil na začátku r. 1973 a zapojil se do výzkumů jihočeských pobřežních rákosin pro IBP. Vzniklo tak několik článků se mnou jako spoluautorem. Mým hlavním úkolem, společným s paní doktorkou Dykyjovou, se však brzy stala odborná a jazyková editace knižní „syntézy“ výsledků z jihočeských a jihomoravských výzkumů IBP.

Proč jsme se v nich zabývali hlavně rákosinami? Pro srovnávací hodnocení produktivity geneticky si co nejbližších typů vegetace byly pro IBP doporučeny porosty druhů téměř kosmopolitních rodů rákos (*Phragmites*) a borovice (*Pinus*). Od počátku IBP jsme do svých srovnání zahrnovali navíc k porostům rákosu také další typy rákosin, zejména orobince (rodu *Typha*), skřipince jezerního (*Schoenoplectus lacustris*) a zblochanu vodního (*Glyceria maxima*). Ve světě i u nás se v IBP hodnocení primární produkce rostlin rozšiřovala na hodnocení produkce a fungování (provozu) mnoha dalších složek ekosystémů. Nakonec vznikaly pokusy pochopit, se zapojením matematických modelů, byť nedokonale, strukturu a provoz celých ekosystémů. „Syntéza“ výsledků našeho výzkumu rybníčních pobřežních ekosystémů vyšla v r. 1978 a po ní jsme se pustili do mezinárodních „syntéz“ výsledků výzkumu produkční ekologie mokřadů všeho druhu.

Do ní byli zapojeni autoři z celého světa a vyšla pod redakcí Dereka F. Westlaka z Velké Británie, mojí a Andrzeje Szczepeńského z Polska až v r. 1998, jako poslední z mezinárodních syntéz výsledků IBP.

Ani při popisu mého působení v HBO Třeboň nemohu opomenout a neocenit přátelskou atmosféru, která tam zpravidla panovala. Významně se na ní spolu s D. Dykyjovou podíleli její a pak i moji nejbližší spolupracovníci: především znamenitý matematický „modelář“ Josef Petr Ondok (viz Vesmír 2006, 7: 426–428). Petr, katolický kněz a bývalý politický vězeň, byl přijat do HBO na základě doporučení svého spoluvězně Josefa Svobody z Brna. Měl ohromný smysl pro humor. Např. založil a řídil recesní Klub padesátníků BÚ ČSAV. Dalšími „tvůrci pokoje“ byli předčasně zesnulý Karel Příběh a moji první dva aspiranti, tedy ty, Eliško, a Pokornák alias Jan Pokorný. Patřili k nim i další pracovníci oddělení, včetně kamarádů z dílen. Bonusem pro mě bylo obnovení častějších styků s Janem Jeníkem (např. Živa 2019, 1: IV–VI; 2022, 4: 173–191 a LXXXIX–XCI), kterého S. Hejný přijal do Botanického ústavu po jeho nedobrovolném odchodu z PřF UK v r. 1971. Často a rád vzpomínám na naše společné pobyty, protkané širšími setkáními při Jeníkově kytáře na terénní stanici HBO u obce Lužnice, kterou jsem měl po nějaký čas na starosti. Velmi oceňuji, jak vedoucí HBO od r. 1976, Stanislav Příbil (1936–2001), dovedl v nelehké době zajišťovat finanční zdroje a jejich využívání ve prospěch naší práce. Zaměstnání a od r. 1979 i bydliště v Třeboni mi též umožnily častější pracovní i osobní setkání s dávnými kolegy a přáteli z BF UK, pak z Košic, a nakonec z MBÚ Třeboň: I. Šetlíkem, předčasně zesnulým Danem Bartošem, jeho chotí Evou a Štěpánem Kubínem s chotí Annou.

Kdysi dávno, když jsi nám ať už jako svým studentům, nebo kolegům něco vykládal a vysvětloval, říkali jsme si, že to je velká škoda, že neučíš na fakultě. Po založení Jihočeské univerzity jsi konečně měl možnost pravidelně učit. Jaký byl přechod od neformálního učitele (kterým jsi byl celý život) k oficiálnímu pedagogovi?

Ten přechod pro mě nebyl násilný, neboť od svého průhonického období jsem občas působil jako konzultant, a ve skutečnosti spíše jako nejmenovaný vedoucí diplomek studentů a studentek na přírodovědeckých fakultách UK v Praze a dnešní Masarykovy univerzity v Brně, a také na fakultách pedagogické a zemědělské v Českých Budějovicích. Také jsem býval oponentem různých diplomových a kandidátských prací.

Na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích, kam jsem nastoupil na částečný úvazek počátkem r. 1993, jsem působil až do kompletního ukončení svého tamního úvazku 31. ledna 2019 coby vědecký pracovník, i když jsem se dost podílel na výuce a administrativě její mladé Biologické fakulty. Dokonce jsem po dva či tři roky byl proděkanem pro doktorské studium a měl tu čest řídit úplně první doktorskou obhajobu na fakultě (Mirka Šrůtka z botaniky). Přednášky, cvičení a příprava na ně mě těšily, i když vyžadovaly hodně času.

7 Vypuštěný největší moravský rybník Nesyt (ca 306 ha). Jeho pobřežní rákosiny a další porosty byly hlavním předmětem výzkumu Honyho brněnské pracovní skupiny v letech 1966–73. Ekosystémový výzkum pobřežních rákosin začínal v rámci Mezinárodního biologického programu v 60. letech právě na Lednických rybnících. O letnění Nesytu pojednával článek v Živě (2008, 4: 189–192). Foto A. Kučerová

8 Podzimní pohled na jihovýchodní zátoku Nesytu (2013). Foto L. Vlasáková

Ale snažil jsem se dávat práci pro fakultu a univerzitu přednost před ostatními svými tehdejšími pracovními úkoly. Zejména bylo radostné, že ve „zlatých časech“ prvního desetiletí existence BF JU jsme se snažili všichni táhnout za jeden provaz a vycházeli si navzájem vstříc.

První děkan fakulty, prof. Pavel Blažka (1928–2016), byl mým starším a přitom osobně blízkým kolegou od mých studentských let. Nikdy však neslevil z vysokých nároků na práci moji i ostatních svých podřízených. Ve funkci vystupoval důsledně jako *primus inter pares* (první mezi sobě

rovnými). I Pavlův nástupce a můj někdejší mladší kolega z UK, prof. Zdeněk Brandl (1939–2013), pokračoval v tomto přístupu. Ten naštěstí přežival dodnes i na podstatně větší nástupnické Přírodovědecké fakultě JU. Kromě PřF i fakulty teologická a zemědělská JU, kde jsem pohostinsky také vyučoval, mně umožnily setkávat se opět se slušným počtem mně milých kolegů/kolegyň z dávných dob, kteří buď byli též zaměstnání na JU, nebo na ni dojížděli (převážně v prvním desetiletí od jejího vzniku). Na JU jsem našel i nové přátele. Příklady zde uvedu jen tři: prof. Hanu Šantrůčkovou, dlouholetou vedoucí naší katedry biologie ekosystémů a později i děkanku PřF, prof. Libora Grubhoffera, který úspěšně absolvoval funkce děkana BF a posléze PřF a potom rektora JU. Obzvláště blízký je mi v ČR již pevně zakotvívší Američan Keith R. Edwards, který byl mým nejbližším spolupracovníkem na JU.

Hlavním účelem univerzit ovšem je vzdělávat studenty. To podle mého nelze činit bez dobrých vztahů s nimi. Pro jejich vytváření jsem se snažil přiměřeně uplatňovat osvědčené principy skautské výchovy. Případá mi, že studentům, kteří berou studium vážně, tento přístup vyhovuje. Ale studenti se prý také dost obávali mých otázek u zkoušek. Možná proto, že jsem požadoval logické vysvětlení správné odpovědi, spíše než její pouhou reprodukci. Naučil jsem se také přijímat s pokorou kritiku ze strany studentů. Než jejich anonymní písemné výtky jsem však raději přijímal přímo mně sdělené kritické připomínky. Ale i anonymní písemné kritické hodnocení své výuky jsem považoval za užitečné.

Většinou se můj „skautský“ přístup setkával s porozuměním. Snad i díky němu vznikly a trvají styčné body až přátelské vztahy s mými dnes někdy již dávnými studenty. Velmi si těchto vztahů vážím a snažím se je udržovat. Svým způsobem mi nahrazují na tomto světě už nenapravitelnou ztrátu nyní již většiny přátel a kamarádů z řad mých vrstevníků a jen o trochu starších či mladších mně milých lidí.

Nezbývá moc času na podrobnosti, ale ještě krátce: zatímco je jasné, že tvé

znalosti byly důležité při vytváření nových zákonů během působení v České národní radě (1990–92), mělo „poslancování“ a účast v dalších občanských funkcích vliv na tvou práci se studenty?

Mělo, ale popravdě nepříliš velký. Poslancování poučilo především mě – pochopil jsem, že často hodně rozdílně uvažují i lidé zastupující stejný politický směr, ale mající rozdílné profese. Rozdílně uvažovali nezářidka i poslanci stejné volební strany, kteří „v civilu“ měli stejnou profesi. Spory o obsahu a formulacích jednotlivých navrhovaných zákonných ustanovení, jaké často vznikaly mezi poslanci ČNR s právníkům vzděláním (a bylo jich dost), mě zbavily iluze o jednoznačnosti práva. K matematice nebo latinské gramatice má v tomto směru daleko asi i to nejpodrobnější zákonodárství. To je poznatek, který jsem se snažil předávat také studentům; především v kurzech, při nichž se to samo nabízelo. K tomu jsem někdy přidával poučení o důležitosti praktické vymahatelnosti plnění zejména různých příkazů a zákazů. Asi i v důsledku svých poslanceckých zkušeností jsem brzy po nástupu na BF JU s pozhledáním děkana P. Blažky zavedl povinné letní praxe z aplikované ekologie pro bakalářské i magisterské studenty zaměřené na ochranu přírody anebo – v tehdejší fakultním jazyce – péči o životní prostředí, tzv. pěčí. Současně jsem otevřel s praxí volně související kurz produkční ekologie. Také historicky první kurz ekologie mokřadů v ČR vznikl na půdě JU, jako společný kurz fakult biologické (později přírodovědecké) a zemědělské (ZF). Vedl jsem ho společně s nyní již zesnulým doc. Josefem Rajchardem ze ZF. Štafetu na ZF převzala prof. Hana Čížková, na PřF Tomáš Píček a od něho doc. K. R. Edwards. Na fakultě rybnářství a ochrany vod JU vede kurz ekologie mokřadů doc. J. Pokorný.

Mezinárodní mokřadní společenství z tvých znalostí a aktivit profitovalo, ale také tě řádně ocenilo – Society of Wetland Scientists, Ramsar Convention on Wetlands of International Importance, INTECOL (The International Association for Ecology) Wetlands Working Group. Chceš k tomu něco dodat?

Neodvážuji si říci, zda nějak profitovalo, nebo ne. Nicméně jsem obdržel v tomto ohledu domácí a zahraniční ocenění, jichž si přirozeně velmi vážím, ale není třeba, abych se jimi zde chlubil. Snad všechna jsem pojímal především jako ocenění zásluh všech českých „mokřadníků“, činných ve výzkumu a také ochraně mokřadů. Hodně mi v tomto směru dalo mé působení v expertní skupině při Českém ramsarském výboru, jenž mě nedávno poctil čestným členstvím. Často jsem přemýšlel, proč jsem vlastně vyznamenáván. Nakonec byla příznivě přijata má hypotéza, že důvodem mých ocenění bylo hlavně vymyšlení výzkumných témat, do kterých jsem uváděl své spolupracovníky a spolupracovnice, doktorandy, diplomanty a někdy i bakalářské studenty, a pak je kontroloval a radil jim. Řečeno „po lopatě“, že jsem honil lidi do práce. Toto objasnění vzbudilo veselí např. před koncem mé děkovné řeči za udělené vyznamenání na výroční konferenci

9 Hony převzal z rukou pana Lee, jihokorejského ministra pro životní prostředí, Recognition of Excellence, udělené řídicím orgánem Ramsarské úmluvy o mokřadech r. 2008 na 10. konferenci smluvních stran této dohody ve městě Changwonu za celoživotní dílo a podporu vědy o mokřadech a jejich ochrany. Foto L. Vlasáková

Society of Wetland Scientists v Providence (Rhode Island, USA) v r. 2015.

Ještě poslední otázka. Odkdy se traduje tvoje přezdívka Hony? Často mate anglicky mluvící kolegy, kteří si myslí, že to má být „Honey“ – přeloženo jako miláček, drahoušek, zlatíčko – a kroutí hlavou nad tím, že studentky volají na pana profesora „Miláčku“.

Tato přezdívka existuje ve dvou formách, které jsou obě správné: Hóny s dlouhým ó mi říkali všichni z katedry fyziologie rostlin na BF UK včetně těch, kdo po studiích odešli do Košic a potom do Třeboně. V této podobě přezdívku šířil od r. 1951 můj spolužák z gymplu a kolega z fakulty Jan Závada, nyní emeritní slavný virolog. Zjistil, že se mi doma někdy říká Hony (s krátkým o), odvozené od Honza. To ho ponouklo, aby toto mé oslovení začal šířit, ale s dlouhým ó, a navíc trochu hanlivě vyslovené. Byla to jeho odvěta za přezdívku Hadraba, kterou jsme vymysleli pro něho. Hadraba navíc k přezdívce Hóny přidal, že jsem vším vinen. Stalo se to při našem pomaturitním putování s již zmíněným Kapitánem, K. Rosou, a jeho chotí po Nízkých Tatrách v r. 1951. Určoval jsem trasu naší cesty, a proto mi Hadraba kladl za vinu všechny obtíže, rizika a nezdary, s nimiž jsme se setkávali, např. déšť, horko i chladno, bláto, bloudění, býky na pastvinách, drahé vstupné. Při dalším šíření mé přezdívky a Hadrabovy teorie o mé „metafyzické všeobecné vině“ v kruzích jak přírodovědeckých, tak mimo ně, se čárka nad o ztratila a rozšířila se jen přezdívka Hony. Už dávno jsem se s ní smířil, stejně jako Hadraba s tou svou.

Milý Hony, děkujeme za rozhovor, přeje všem nejlepší k narozeninám a hodně zdraví a energie do dalších let.

Honimu – se srdečným poděkováním za velmi milé chvíle při jeho návštěvách v redakci a za velkou podporu snažení o pokračování Purkyňova časopisu se s přáním připojuje i redakce a také redakční rada Živý.

Honyho epilóg: I jestliže Dennis Whigham má jen částečnou pravdu ve svém úvodním chvalozpěvu na mou osobu, vědčím za to Božímu řízení skrze nejprve genetickou výbavu svých předků, zejména rodičů a prarodičů, spolu s jejich péčí, kterou obětavě věnovali mé výchově a vzdělávání v převážně těžkých dobách. Pak skautingu a mnoha svým učitelům na všech úrovních od obecné školy po postgraduální studium. Nakonec, neaktuálněji a hodně moc své obětavé manželce Radaně, spolu s našimi oběma dcerami, jejich manželky a potomky. Z mých odpovědí také vyplývá, že jsem se v životě blíže setkával valnou většinou s dobrými lidmi, z nichž mnozí mě obdarili svou přízní nebo dokonce přátelstvím. Proto mě moc mrzí, že jim nepředávám štafetu života ve světě o nic lepším, než jakým jsem ho shledal, když jsem poprvé přišel do školy 1. září 1939, v den začátku druhé světové války. Kéž se nám podaří odvrátit bez ztráty naší cti tu třetí! Nakonec prosba: my všichni „mokřadníci“ hledáme dlouho, leč marně, stejně stručný, vtipný a vstítný text o mokřadech, jako je anglický slogan „Wetlands are not wastelands!“ Snažně prosím čtenáře tohoto rozhovoru o pomoc při hledání jeho českého ekvivalentu. Díky předem!

Další informace o bohatém tvůrčím životě Jana Květa najdete v dřívějších textech publikovaných v Živě (např. 2003, 4: 1; 2013, 4: LXXX–LXXXI), jakož i na internetových stránkách Paměti národa, Bulletinu České společnosti pro ekologii a Ramsarské úmluvy.